

184. Kistelek, Vasútvonaltól DNY-ra (KÖH 87107)

(Csongrád megye) Á

A Kiskunfélegyháza kistérség, Kiskunmajsa kistérség és Kistelek kistérség optikai körzethálózat építése II. ütem megnevezésű beruházás előzetes régészeti dokumentációja készítéséhez kapcsolódóan végeztünk terepbejárást a szegedi Móra Ferenc Múzeummal együttműködve, 2014. július 23-án.

A terepbejárás során a korábban már ismert régészeti lelőhelyek területét nem tudtuk bejárni. Azonban a címsorban nevezett, korábban ismeretlen régészeti lelőhelyet sikerült azonosítanunk, melyről Árpád-kori kerámiatöredéket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Hrabák Zita, Szabados György (MNM NÖK); Kujáni Yvett és Paluch Tibor (MFM).

HARKAI ISTVÁN

185. Kistokaj, Homokbánya (Mályi–Homokbánya, Gerenda, Gerendás, Homokbánya) (KÖH 16017)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, B, Lt, Sza, H, Á

A Herman Ottó Múzeum a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából előzetes régészeti dokumentáció II. fázisának készítéséhez kapcsolódóan 2014. november 17-én próbafeltárást kezdett a Kistokaj, külterület 018/16 hrsz.-on létesítendő üvegház és kiszolgáló létesítményei beruházás területén.

A próbafeltárás a címbeli lelőhelyet érintette, amely már az 1950-es évek óta ismert, és véleményünk szerint megegyezik a Gerenda, illetve Gerenda-dűlői homokbánya elnevezésű lelőhelyekkel. Az 1950-es évektől az 1970-es évek közepéig, a homokkitermelés során középső neolitikus (AVK tiszadobi csoport), késő vaskori (kelta kori) és római császárkori településmaradványokat, hun kori temetkezést, valamint egy honfoglalás kori temetőt bolygattak meg. A nagyszámú kutatás ellenére a lelőhely pontos helyzete és kiterjedése a 2000-es évek elejére feledésbe merült, mivel a betemetett homokbánya helye ekkor már nem volt azonosítható, a régi feltárásokhoz pedig nem kapcsolódtak geodéziai adatok.

Czajlik Zoltán és Tankó Károly (Eötvös Loránd Tudományegyetem) vezetésével vaskori településkutatás keretében szisztematikus terepbejárások zajlottak a térségben 2003 novemberében, melynek során a homokbánya EOVS térképen ábrázolt helyén, két területen őskori és neolitikus, a terület D-i részén pedig középkori(?) leleteket gyűjtöttek. Az Üvegház és kiszolgáló létesítményei beruházáshoz készülő előzetes régészeti dokumentáció I. fázis kapcsán Miskolczi Melinda és munkatársai (Herman Ottó Múzeum) terepbejárást végeztek 2014. február 19-én a területen, melynek alkalmával pontosították a lelőhely kiterjedését. A D-i lelőhelyrészen Árpád-kori, míg az ÉNy–DK-i irányban hosszan elnyúló lelőhelyrészen neolitikus, bronzkori, római császárkori és Árpád-kori leleteket gyűjtöttek.

Az előzetes régészeti dokumentáció II. fázis próbafeltárást megelőzően, 2014. november 11-től a Herman Ottó Múzeum munkatársai Tóth Krisztián régész, valamint Honti Szabolcs térinformatikus és Nagy Zoltán geodéta-régésztechnikus vezetésével a beruházás területéből 18 ha geofizikai felmérését végezték el. A kutatás hordozható MAGNETO® MXPDA talajmágnesesség mérő műszerrel történt. A vizsgált terület Ny-i, szélső sávját kivéve mindenütt régészeti jelenségeknek tulajdonítható

mágneses anomáliák jelentek meg, mely a felszínen gyűjtött leletekkel együtt előrevetítette egy intenzív, több korszakú lelőhely meglétét szinte a teljes beruházási területen.

A próbafeltárást D-ről É felé haladva végeztük az előre ki-mért, K–Ny-i irányú kutatóárkokban (1–33. árok), 20 600 m² területen. A kutatóárkokban 759 régészeti jelenséget azonosítottunk (SNR 1–SNR 759), melyek foltjai közepes intenzitásban jelentek meg, és igen változatosak voltak. A terület D-i részén főként Árpád-kori házakat, árokrészleteket, kemencéket és gödröket fogtunk meg, míg északabbra inkább őskori (késő vaskori) és római császárkori telepjelenségeket, földbemélyített, négyszögletes épületeket, cölöphelyeket, kemencéket, gödröket találtunk. Mindkét területen előkerült továbbá néhány, feltehetően temetkezéshez köthető folt (honfoglalás kori és késő vaskori?).

Az árkok nyitásával párhuzamosan megkezdtük az előkerült régészeti jelenségek foltjainak dokumentálását, melyet azonban 2014. december 2-án, a téli csapadékos időjárás beköszöntével, *vis maior* bejelentése mellett fel kellett függesztenünk. A jelenségek feltárása már nem nyílt lehetőségünk. A 759 jelenség geodéziai bemérése elkészült, a foltleírások SNR 1–SNR 601-ig, a foltfotók SNR 1–SNR 706-ig, míg a foltrajzok SNR 1–SNR 657-ig állnak rendelkezésre.

A próbafeltárással párhuzamosan 5 ha területen műszeres leletfelderítést végzett a Múzeum megbízásából Bacskai István. Ennek alkalmával kb. 70 régészeti lelet került elő, többféle korszakból.

2015 tavaszán a *vis maior* feloldására nem került sor, a lelőhelyen a próbafeltárás nem folytatódott, mivel a beruházó elállt beruházási szándékától.

Munkatársak: Fekete László régész, Juhász Ádám, Galkó József, Gregóczi Gergő, Gyárfási József, Honti Szabolcs, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Simon József és Toronya Zsolt régész-technikusok.

HORVÁTH ANTONIA – TÓTH KRISZTIÁN – CSENGERI PIROSKA

186. Kisvarsány, Körtélyes (Gáttól keletre) (KÖH 34856)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Á

A nyilvántartott lelőhelyen árvízvédelmi gát létesül, a töltés építését megelőzően az érintett területet 20–25 cm mélységben kikerkezésünket megelőzően humuszolták. A sekélyen eltávolított felső réteg alatt csak sejteni lehetett a régészeti objektumokat, a legtöbb helyen nem érte el a mezőgazdasági munkálatok által bolygatatlan altalajt, a felszínről bronzkori és Árpád-kori cserepeket, valamint obszidiánpengéket gyűjtöttünk össze.

A területre merőlegesen egy szondaárkot nyitottunk, 20–30 cm mélyen, a jelenlegi szinttől így 40–55 cm mélyen elértük a bolygatatlan altalajt. A szonda vonalába esett objektumokat bontottuk, a terület többi részét nem vizsgálhattuk, mivel a munkálatok nem követeltek nagyobb földkitermelést, s a lehetséges régészeti komplexumok fölött megfelelő védőréteget lehetett biztosítani.

A munkálatok alatt biztosított régészeti szakfelügyelet során három, egymással szuperpozícióban és/vagy kapcsolatban álló objektumot tártunk fel: egy négyzetes formájú házat (1. objektum), arra ráásott nagy méretű gödröt (2. objektum), amely az itt feltárt kemence (3. objektum) munkagödre lehetett.

A 310×300 cm-es négyzetes ház(?) alja a nyesett felszíntől számítva 38 cm mélyen értük el. Nagyjából a közepére ásták rá a 260 cm átmérőjű és 138 cm mélységű 2. gödröt, amelynek

DNy-i felében, egészen magasan, nagyjából a bolygatott lakóház padlószintjével megegyező magasságban, az ívesen felmenő oldalfalra nyomkodva, *in situ* helyzetben lévő összerokadt fazék darabjait dokumentáltuk. A gödör É-i felében sütökemencét bontottunk ki. A kemence szájától induló hamus, faszenes rétegződést a gödör betöltésében több helyen is megfigyeltük, s ez is azt erősíti, hogy kemence és munkagödörrel van szó, bár előbbi jelentős mélységét nem tudjuk magyarázni.

A feltárt három objektumból nagy mennyiségben kerültek elő lassú korongolt, szemcsés kerámiatöredékek, több darab fenékbélyeggel, befésült hullámvonalköteggel, vagy éppen rádlival díszített. A leletek alapján az objektumok tágabban az Árpád-korra keltezhetőek.

A feltáráson részt vett Kiss László és Vizler Csaba rajzoló, valamint két történészhallgató.

KÖRÖSFŐI ZSOLT

187. Kocsord, Erdőhely

(KÖH 38161)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á

A Jósa András Múzeum Régészeti Osztályának munkatársai régészeti felügyeletet adtak 2014. június 16.-ától 18.-áig a Mátészalka–Kocsord között tervezett kerékpárút Kocsord község közvetlen határába eső nyomvonalszakaszán.

A helyszíni szemle során, a felszínen is találtunk kerámiát, továbbá a humuszos felületen is kerültek elő cseréptöredékek és csontmaradványok is. A felügyeletet az is indokolta, hogy adattári adatok szerint erről a területről 1962-ben már érkezett leletbejelentés, melynek tanúsága szerint itt homokbányászat folyt, s ennek következtében megbolygattak és elpusztítottak egy vélhetően Árpád-kori temetőt. Erről a bejelentésről csak egy kézzel írt lap maradt fenn, és a hely megjelölése, miszerint a Kraszna hídtól mintegy 200 m-re lehetett a temető. A jelenleg földmunkával érintett szakasz éppen erre a részre esett. A humuszos felületen 9 régészeti objektum került elő: 2 cölöplyuk, 5 gödör és 2 árok-részlet. Ezek közül 5 objektumban találtunk leletanyagot, melynek alapján a lelőhely az Árpád-korra datálható. Az objektumok mellett megtaláltuk egy jelenleg is működő postai optikai kábel nyomvonalát is. A lelőhely pontos kiterjedését nem tudtuk meghatározni mert a szelvényről D-re fut a Mátészalkát Kocsorddal összekötő főút, É-ra a kukorica és napraforgó borította a terület.

A lelőhely pontosabb, felszíni lehatárolását a betakarítási munkák után lehet majd elvégezni. A régészeti objektumokat feltártuk, a leleteket a Jósa András Múzeumba szállítottuk.

TOMPA GYÖRGY

188. Kondoros, Kecse-sor I-II. (M44 6.)

(MRT 8. k. 6/109. lh., 5298)

(Békés megye) Á, I

Az M44 autópálya Tiszakürt–Kondoros között létesítendő szakaszán, előzetes régészeti dokumentáció készítése során próbafeltárást végeztünk 2014. november 11–17. között, a Kondorostól D-re, a nagyszénási műút két oldalán, az ún. Kecse-sortól közvetlenül É-ra található lelőhely területén. A próbafeltárást célja a korábbi terepbejárás adatok, valamint geofizikai felmérések alapján diagnosztizált lelőhely-kiterjedés pontosítása, valamint intenzitásának vizsgálata. Öt szondaárkot nyitottunk meg, a feltárt felület nagysága elérte az 544 m²-t, melyből 96 m² bizonyult régészeti fedettnak.

A kutatott felületeken a felső termőréteg alatt változó mélységben, az 1–4. szondákban 40–50 cm-en, míg a terület É-i részén, az 5. szondában 70–80 cm mélységben jelentkezett az agyagos altalaj. A régészeti jelenségek közvetlenül a humuszréteg alatt kerültek elő.

A kitűzött és lehumusztolt szondaárkok közül az 1–4. régészeti teljesen negatívnak bizonyult, míg az 5. munkaárkokban településhez köthető objektumok feltárási jeleit jelentkeztek.

A megfigyelt objektumok jelentős részéből időrendi besorolásra alkalmatlan állatsontok kerültek elő, ennek ellenére betöltésük alapján feltételezhetően ezek is régészeti korú jelenségeknek tarthatóak számon. A kerámiaanyag jelentős hányada a szondaárkok É-i végében észlelt épületből, illetve a közvetlen közeléből előkerült, egymásra ázott Árpád-kori kemence, illetve füstölő objektumokból álló komplexumból került elő. Az egymásra ázott objektumok szuperpozíciós helyzetét nem lehetett megfigyelni, illetve a füstölő kürtő teljes feltáráására nem volt lehetőség, mivel jelentős része a szonda területén kívül folytatódott tovább.

A próbafeltárást eredménye alapján megállapítható, hogy a lelőhely kiterjedése É-i irányban tovább bővült.

A feltárást munkatársai: Kovács Sándor, Kulcsár Kornél, Szabados György régésztechnikusok és Molnár Zsolt geodéta.

BENEDEK-BENE ZSUZSANNA

189. Koroncó, Bábota

(KÖH 24266)

(Győr-Moson-Sopron megye) U, R, B, V, Ró, Kö

A nagy kiterjedésű, régóta ismert, kiemelten védett lelőhely Koroncótól ÉNy-ra, a Marcal jobb partja mellett enyhén emelkedő domb oldalán, valamint lapos platóján terül el. Ennek Ny-i részét, a Marcal jobb parti részöblözet árvízi biztonságának megteremtése céljából, a 2+077–2+396 km szelvények között kialakításra kerülő magaspárti út érinti, mely szükségessé tette a terület próbafeltárássának elvégzését.

A Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ által 2014. március 26.–április 16. között, 1126 m² területen végzett próbafeltárást során 8 kutatóárkot húztunk, melyek három sorban, egymással párhuzamosan helyezkedtek el. Ezek mindegyike pozitív eredményt hozott, a vizsgált teljes terület régészeti fedettnak bizonyult.

A területen a humuszréteg rigolozás által erősen bolygatott volt, amelyben a szelvényfalak tanúsága alapján a régészeti jelenségek betöltését többnyire a mai felszíntől mért 50–70 cm-es mélységben lehetett dokumentálni.

A régészeti munkálatok során összesen 125 régészeti korú jelenséget azonosítottunk, amik 100 objektumhoz tartoznak. Ezek próbaárkokba eső részét feltártuk és ledokumentáltuk. A jelenségek – cölöphelyek, gödrök, házak, árkok, tűzhelyek és mély tárolóvermek – jelentős mennyiségű leletanyagot tartalmaztak. A belőlük feltárt leletek túlnyomó többségét kerámiaedények töredékei alkotják, illetve sok állatsont, valamint orsókarika és kevés kőeszköz került elő. Ezek több időszak embereinek megtelepedésére utalnak: a legkorábbiak a középső neolitikumból, majd a késő rézkor, a középső és késő bronzkor, vaskor, a rómaiak és végül a középkor idejéből származnak.

A kis számú középső neolitikus, a zselizi és a kottafejes kultúrához sorolható jelenségek a IV. és a VIII. szondában jelentkeztek.

A próbafeltárást legkiemelkedőbb településrésze a késő rézkori badeni kultúra idejéből való. Korábban ilyen korú megtelepe-